

<<< מצוה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

מאור אהרן

פרשת עקב

בקיודושי'ן מ' א') דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וא"כ למה לא נקרא על שמו דמשה רבינו. ועל כרחינו צ"ל דכל מה שארז"ל דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה וכן דמצרפה למעשה זהו דוקא לענין השכר, אבל לא לענין השכר אבל לא לענין שיקרא על שמו, רק דיקשה ממ"נ דאם חשב שעשאה א"כ למה לא נקרא על שמו, וצ"ב.

ויעוד יל"ה למה לא קרא על שמו של משה רבינו, והא מסר נפשו על הדבר כדאיתה בסוטה י"ג א', וכמו דמצינו גבי בצלאל דכתיב ביה (ויקהל ל"ז א') ויעש בצלאל את הארן עצי שטים וגו' ופרש"י וז"ל ויעש בצלאל לפי שמסר נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו עכ"ל, וכיון שכן, נהי שלא נקראה המצוה ע"ש משה מצד שלא גמר המצוה, מ"מ היתה המצוה צריכה ליקרא על שמו מצד שמסר נפשו על המצוה, ואין ליישב דגבי בצלאל מלבד שמסר נפשו על המלאכה גם גמר המלאכה ואילו גבי משה רק מסר נפשו אבל לא גמר, והיינו משום דגבי בצלאל חזינן דבכדי שהמלאכה תקרא על שמו לא היה סגי בכך שמסר נפשו עליה, וא"כ גם גבי משה ליהוי סגי בכך שמסר נפשו על המצוה בכדי שתקרא על שמו אע"פ שלא גמרה, ועוד דבאמת אע"פ שבצלאל מסר נפשו על מלאכת המשכן לא הוא גמרה אלא משה גמרה דכתיב (פקודי ל"ט ב') ויביאו את המשכן אל משה וגו' וע"ש ברש"י, ובאמת לכאן' הויא קושיא אמאי נקראת המלאכה ע"ש בצלאל מטעם זה דמסר נפשו עליה והרי לא גמרה והא אין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה, וצ"ב טובא בכ"ז. ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ענה לי במכתב בזה"ל, כאילו עשה אבל לא עשה. ע"כ. ולכאן' זה תשו' רק על שאלה קמא.

ז' י"ב. והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. פרש"י וז"ל, והיה עקב תשמעון אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון עכ"ל, תנן (אבות פ"ב מ"א) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה כו' יעו"ש, ונמצא דהכתוב כלל אף המצות החמורות.

ז' י"ט. המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאתת והמופתים והיד החזקה והזרע הנטויה אשר הוציאת ה' אלקיך כן יעשה ה' אלקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם. יש לדקדק דלכאורה היה הכתוב צ"ל אשר ראו עיניך אחר והזרע הנטויה.

ז' כ"ב. ונשל ה' אליקיד את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה. הנה כלל ישראל היו ששים ריבוא מבן כ' ועד בן ס' ומלבד נשים וטף ואעפ"כ היה חשש דפן תרבה עליך חית השדה, ובפשטות לכאור' הטעם הוא משום שמנין זה של נפשות לא מספיק ליישב את הארץ שיהיה מקום ישוב, ולפי"ז מבואר דהעכו"ם שהיו בא"י היו הרבה יותר מס' ריבוא שלכן לא רבה עליהם חית השדה שהרי נשארו חיים דאם היה חית השדה היו מתים, ומיהו יש לדחות שאין זה תלוי במספר הנפשות, אלא כיון שחלוקת הארץ היה ז' שנים לכן אם היו האומות נשמדים מהר, עד שישראל היו מתיישבים איש תחת גפנו כו' היו מקומות אלו שוממים והיו מגיעים חיות השדה לארץ. ועיין רמב"ן.

ח' ג'. ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתך למען הודיעך כי לא הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. יל"ה דבשלמא ויאכלך את המן זהו חסד גדול שהיה במדבר אבל ויענך וירעבך מאי חסד הוא, ושמא י"ל ע"פ הא דאיתא בספח"ק (עיין מדרש שמואל עמ"ס אבות) דאנו יודעים על טפש שהוא טפש מאחר דיש גם חכם, וכן בהיפוך אנו יודעים על חכם שהוא חכם מאחר דיש גם טפש, וכן הוא הכא דאנו יודעים שמה שהיה במדבר ויאכלך את המן זהו חסד גדול מאחר שבתחילה היה ויענך וירעבך, וק"ל.

ח' א'. כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיוון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם. פרש"י וז"ל, כל המצוה כפשוטו ומדרש אגדה שאם התחתלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה אלא על שם גומרה שנאמר (יהושע כ"ד ל"ב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרוה ישראל נקראת על שמם עכ"ל, יל"ה דהא גבי משה רבינו לכאו' הוי אונס בזה שהפסיק, שהרי הוא רצה ליכנס לא"י ורק מחמת בנ"י שגרמו לו שלא להכנס לא נכנס כמבו' בפ' ואתחנן, והא ארז"ל (ברכות ו' א') חשב אדם לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ועוד ארז"ל (ירושלמי פאה ה' א' וכ"ה מב')

ח' ט'. ארץ וגו' אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחשת. יש לדקדק למה כתיב מהרריה ולא כתיב מהריה.

ח' י'. ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך. איתא בגמרא דסומין אוכלין ולא שבעין, וכיון שכן, יל"ע האם סומין צריכין לברך מן התורה (דאילו מדרבנן מברכין אפילו באכל פחות מכדי שביעה), אמנם בפשוטו צ"ל דאין הכונה שאינם שבעים כלל רק הכונה שלא שבעים לגמרי. ויל"ע.

ח' ט"ז. המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך להיטיבך באחריתך. יל"ה ההפרשים דהכא כתיב אשר לא ידעון אבתיך ואילו לעיל מקרא ג' כתיב ויאכלך את המן אשר לא ידעת ואשר לא ידעון אבתיך, ועוד דהכא כתיב למען ענתך ולמען נסתך ואילו לעיל שם כתיב למען הודיעך וגו', וצ"ב.

ח' כ'. כגוים אשר ה' מאביד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול ה' אלקיכם. כתב באוה"ח הק' וז"ל, ואומרו עקב וגו' פירוש כיון שאין תורה הא למדת שאם יש להם תורה הגם שיהיו עובדי ע"ז תורה תעמוד להם והוא מה שדקדק לומר בקול ה' וכבר העירותיך בכמה מקומות שכל מקום שיזכיר קול ידבר על התורה עכ"ל, אולי זהו ג"כ בכלל מה דאמרי' (חגיגה ט"ו ב') דרש רבא כו' למה נמשלו ת"ח לאגוז כו' אף ת"ח שמאס אין תורתו נמאסת יעו"ש.

ט' א'. שמע ישראל אשר אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצרת בשמים. פרש"י וז"ל, גדלים ועצמים ממך אתה עצום והם עצומים ממך עכ"ל, ולהלן י"א כ"ג ביאר רש"י טפי דכתיב התם, והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדלים ועצמים מכם, ופרש"י וז"ל, ועצמים מכם אתם גבורים והם גבורים מכם שאם לא שישאל גבורים מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכם אלא אתם גבורים משאר האומות והם גבורים מכם עכ"ל.

ט' ג'. וידעת היום כי ה' אלקיך הוא העובר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר ה' לך. יל"ה דכיון דאמר הוא ישמידם א"כ אמאי צ"ל שוב והוא יכניעם, דהא כיון שנשמדו אין צריך להכניעם, דרק אם היו חיים היה צורך להכניעם, אבל עתה שנשמדו מה צריך להכניעם. וי"ל דחלקם נשמדו וחלקם נכנעו, וסיעתא לזה, מדכתיב לעיל ז' כ"ב לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה, והיינו דבכל פעם יהיה קצת כליון ובאותו העת של הכליון יכנעו הנשארם וכן בכל פעם יהיה קצת כליון וקצת כניעה עד שיאבדו לגמרי, דאין לומר דכונת הכתוב כאן כניעה רק לזמן מה ותו לא שהרי כתיב נמי לא תחיה כל נשמה, וזהו דכתיב הכא הוא ישמידם והוא יכניעם.

אך צ"ב דהכא כתיב והורשתם והאבדתם מהר ואילו לעיל שם כתיב לא תוכל כלתם מהר, וצ"ל דכליון לא יוכלו לכלותם את

כולם מהר אבל לאבדם דהיינו שיהיו תחת רשותך זה יהיה מהר כיון שגם הנשארים שבינתיים יהיו בכניעה תחתך וכנ"ל. ועוד י"ל דהכא קאי גבי בני ענקים דלעיל מיניה ואילו לעיל קאי אשאר אנשים והיינו דגבי בני ענקים יהיה הכליון מהר ואילו שאר אנשים יהיה הכליון מעט מעט. ועיין רמב"ן לעיל ז' כ"ב.

ט' ט'. בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר כרת ה' עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. פרש"י וז"ל ואשב בהר אין ישיבה אלא לשון עכבה עכ"ל, והנה פלוגתא היא במגילה כ"א א' והכי אמרי' התם, כתוב אחד אומר ואשב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר אמר רב עומד ולומד יושב ושונה ר' חנינא אמר לא עומד ולא יושב אלא שוחה ר' יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים רבא אמר רכות מעומד וקשות מיושב ע"כ, וצ"ב אמאי פרש"י הכא דוקא כתיב דרבי יוחנן, ואולי משום דרבי יוחנן הביא ראיה מקרא דותשבו וגו', ויל"ע.

ט' י"א. ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את שני לוחת האבנים לוחת הברית. יל"ה דהא כתיב לעיל (פסו' ט' י') בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר כרת ה' עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, ויתן ה' אלי את שני לוחת האבנים כתבים באצבע אלקים ועליהם כל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל. והרי לנו הכתובים הנ"ל שאחרי ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אל משה את הלוחות, וא"כ מה הוצרך הכתוב לומר הכא בפסו' י"א שוב ויהי מקץ וגו', וצ"ב. ושוב נמצא דכתב האבן עזרא וז"ל, מקץ סוף או תחילת הארבעים, והנה הראה כי ביום שנתנו הלוחות למשה נעשה העגל, עכ"ל.

ט' י"ב. ויאמר ה' אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתם ועשו להם מסיכה. יש לדקדק ההפרשים, דאילו הכא כתיב קום רד מהר, ואילו בשמות פ' כי תשא ל"ב ז' כתיב לך רד. והיינו ב' הפרשים הא' דהכא כתיב קום והתם כתיב לך, והב', דהכא כתיב מהר והתם לא כתיב מהר. וצ"ב, ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ענה לי במכתב בזה"ל, לך הכונה מהר, ע"כ.

ט' כ'. ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא. פרש"י וז"ל, ובאהרן התאנף ה' לפי ששמע לכם, להשמידו זה כלוי בנים וכה"א (עמוס ב' ט') וישמיד פריו ממעל, ואתפלל גם בעד אהרן והועילה תפילתי לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו השנים עכ"ל, אין להקשות דהא דכיון דהקב"ה רצה להשמיד גם את אהרן כמו דכתיב ואתפלל גם בעד אהרן והיינו גם בעד אהרן וגם בעד ד' הבנים, א"כ היאך פרש"י דהועילה תפלתו של משה רק מחצה, דהא אהרן ושני בניו נשארו, ורק ב' בניו נפטרו, ואין להק' כן, דהא רש"י אזיל לשיטתיה דהא דכתיב להשמידו היינו כלוי בניו לחוד והגזירה לא היתה על אהרן כלל, והא דכתיב ואתפלל גם בעד אהרן היינו

משום דהתפילה על הבנים באמת היתה עבור אהרן, וק"ל.
(ועמש"כ במאור אהרן שמיני י' י"ב).

ט' כ"א. **ואת הטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף אותו באש ואכת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר.** יל"ה דלכאורה מקרא זה היה צריך להיות לעיל אחר מקרא י"ז (וקודם מקרא י"ח) דכתיב התם ואתפש בשני הלחת ואשלכם מיד שתי ידי ואשברם לעיניכם יעו"ש וצ"ב.

ט' כ"ב. **ובתבערה ובמסה ובקברת התאוו מקצפים הייתם את ה'.** ולהלן כ"ג כ"ד כתיב, ובשלח ה' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את פי ה' אלקיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו, ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם. והנה לכאורה צ"ב למה הכניס משה רבינו כל זה כאן בתוך דברי תוכחתו על העגל, שהרי עדיין לא סיים דבריו על העגל וכדכתיב להלן כ"ה ואתנפל לפני ה' וגו'. וכן ק' להלן אהא דכתיב י' ו' ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן וגו', אמאי הוכנס כ"ז בתוך הדברים על העגל שהרי עדיין לא סיים דבריו על העגל וכדכתיב להלן י' ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים וגו', וצ"ב.

עוד יל"ה אמאי כפל משה רבינו כל זאת שוב, דהא כבר אמר זאת לעיל א' א' יעו"ש ברש"י, וביותר ק' דהא התם אמר ברמז מפני כבודן של ישראל כדפרש"י שם, וא"כ מאי שנא דהכא אמר הדברים בפירוש ובלי רמז, ועמש"כ שם.

ט' כ"ד. **ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם.** והא דכתיב לעיל ז' זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת ממצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה', היינו שהיו ממרים מהיום שיצאו ממצרים, ומשא"כ במקרא דידן אמר שהיו ממרים מיום דעתו אותם והיינו עוד קודם שיצאו ממצרים, אך צ"ב מאי שנא למה פעם אחת אמר כך ופ"א אמר כך. (ועיין בספרנו תשובות הגר"ח ח"א שער תשובות התורה תשובה נ"ט).

ט' כ"ה. **ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם.** פרש"י וז"ל, ואתנפל וגו' אלו הן עצמם האמורים למעלה וכפלן כאן לפי מה שכתוב כאן סדר תפלתו שנאמר ה' אלקים אל תשחת עמך וגו' עכ"ל, יל"ה דאדרבה שיהיה כתוב למעלה סדר תפלתו ולא יצטרך לכתוב כאן שוב קרא דואתנפל וגו', וי"ל שלא רצה להכניס דברי הפיוס בתוך דברי התוכחה.

י' א'. **בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ.** פרש"י וז"ל, בעת ההוא לסוף מ' יום נתרצה לי ואמר פסל לך ואחר כך ועשית ארון ואני עשיתי ארון תחלה שכשאבא והלוחות בידי היכן אתנם ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יוה"כ כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל עשה משכן תחלה ואח"כ ארון וכלים

נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה עכ"ל, וכתיב (פקודי ל"ח כ"ב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה ופרש"י וז"ל ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן אלא כל אשר צוה ה' את משה אפילו דברים שלא א"ל רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואח"כ משכן א"ל בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית ואח"כ משים כלים בתוכו א"ל כך שמעתי מפי הקב"ה אמר משה בצלאל היית כי וודאי כך צוה לי הקב"ה וכך עשה משכן תחלה ואח"כ עשה כלים עכ"ל, ויל"ה דהרי המשכן היה רק לאחר קבלת הלוחות הראשונות והשניות, והכא גבי הלוחות פרש"י שהקב"ה אמר למשה קודם פסל לך ואח"כ עשית ארון ומשה עשה ארון תחלה מפני שאמר משה דאל"כ היכן ישים את הלוחות והתם גבי המשכן פרש"י ממש בהיפוך והיינו שהקב"ה אמר למשה לעשות קודם משכן ואח"כ כלים, ומשה אמר לעשות קודם כלים ואח"כ משכן. ועמ"ש בספרנו תשובות הגר"ח ח"א שער תשובות השו"ע תשובה רנ"ד.

י' ט'. **ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים.** יש להעיר דמלבד עצם המצוה של אהבת הגר המפורשת במקרא דידן, מלבד זה נוסף לזה חלק של מצוה נוספת והיינו מצות והלכת בדרכיו, שהרי כתיב (לעיל י"ח) עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה.

י' י'. **ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא לא אבה ה' השחיתך.** פרש"י וז"ל ואנכי עמדתי בהר לקבל הלוחות האחרונות ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו חזר והתחיל בה עכ"ל, מש"כ רש"י ולפי שלא פירש למעלה היינו בין פסוק ג' לבין פסוק ד', מיהו צ"ב אמאי באמת לא אמרה שם.

י' י"ב. **ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך.** הנה אהא דכתיב מה ה' אלקיך שאל מעמך איתא בתרגום אונקלוס מה ה' אלקיך תבע מנך, ולהלן פ' ראה י"ג ט"ו כתיב ודרשת וחקרת ושאלת וגו' ותרגם בת"א שם ותתבע ותבדוק ותשאל, וצ"ב. **יש** להעיר דכתיב בכל לבבך ובכל נפשך ולא כתיב נמי ובכל מאדך, וכן הוא להלן י"א י"ג, ובעוד הרבה מקומות הכא חומש דברים, ע"י להלן פ' ראה י"ג ד', וצ"ב הטעם בכל מקום.

י' ט"ו. **רק באבתיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה.** עיין לעיל פ' ואתחנן פ"ז פסו' ו' ז' ח', ועמש"כ שם ז' ח'.

י' כ'. **את ה' אלקיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע.** פרש"י וז"ל את ה' אלקיך תירא ותעבוד לו

גם נשרף וגם נבלע כדאי' במדרש ואילו דו"א רק נבלעו, והכא אמר הכתוב רק מי שנבלע.

והנה מב' ממקרא דידן בהדיא שנבלעו ולא נשרפו עם הר"נ מקריבי הקטורת, והיינו שדו"א לא היו בכלל הר"נ מקריבי הקטורת. ועמש"כ בפ' קרח. (ועמש"כ בספרנו תשובות הגר"ח ח"א בקו' אבני אהרן ח"ב סוף סימן ט' ד"ה תהלים ק"ו י"ז יעו"ש).

כתיב (קרח ט"ז א') ויקח קרח בן יצהר בן קהת בין לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן, ופרש"י שם וז"ל, בן יצהר בן קהת בן לוי ולא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם כו' עכ"ל, ולפי"ז גם בפס' דידן דכתיב ואשר עה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן וגו', לא כתיב בן ראובן בן יעקב, ומה שלא הזכיר רש"י זאת גם הכא י"ל דסמך על מה שפירש כבר במקומו בפ' קרח.

י"א י"א. **והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים וגבעות למטר השמים תשתה מים.** פרש"י וז"ל ובקעות הן מישור עכ"ל, יל"ה אמאי לא פרש"י כפשוטו דהוּו בקעות ממש, ושמא י"ל דכונת רש"י לומר דהא בקעות היינו בקעות ממש וכונת הכתוב היא לא רק בקעות אלא גם מישור, ודוחק, דלכאו' מנלן לפרש הכי.

י"א י"ד. **ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך.** הא דכתיב ברישא מטר ארצכם בל' רבים והדר כתיב ואספת וגו' בל' יחיד, י"ל דכונת התורה לרמוז בזה הכא דיתכן שירדו גשמים בשביל יחיד לחודיה ועל ידו יזכו כל הציבור כדאי' בתענית ט' א' ערש"י שם ד"ה מטר.

י"א ט"ז. **השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם.** פרש"י וז"ל אלהים אחרים שהם אחרים לעובדיהם צועק אליו ואינו עונהו נמצא עשוי לו כנכרי עכ"ל, והיינו דהוה קשיא לה לרש"י מהו אלהים אחרים, דהא אינם אלהים כלל, וע"ז פרש"י שהם אחרים לעובדיהם, ועמש"כ במאור אהרן יתרו כ' ג' בשם הט"ז בזה.

ותדבק בו ולאחר שיהיו כך כל המדות הללו אז בשמו תשבע עכ"ל, יל"ה ההפרש דהכא אמר הכתוב גם ובו תדבק, ואילו לעיל ואתחנן ו' י"ג כתיב, את ה' אלקיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע ופרש"י וז"ל ובשמו תשבע אם יש כך את כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע עכ"ל, והתם לא אמר הכתוב ובו תדבק.

י' כ"א. **הוא תהלתך והוא אלקיך אשר עשה אתך את הגדלות ואת הנוראות האלה אשר ראו עיניך.** ובתרגום אונקלוס הוא תושבחתך, והיינו שכל התהילות ותשבחות מגיע לו ית"ש כי הכל בא ממנו, ולפי"ז מה דאמרין בשמו"ע רפאנו כו' כי תהלתנו אתה, היינו הכי נמי. וכמו שתרגם הכא באונקלוס כן הוא בתרגום בתהלים נ"א עה"פ ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך.

י"א ג'. **ואת אתתיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים לפרעה מלך מצרים.** ולהלן ד' כתיב, ואשר עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו וגו', והנה בפשוטו לכאורה כיון שאמר הכתוב הכא "בתוך מצרים", לכן הוצרך לומר אח"כ בפס' ד' ואשר עשה וגו', והיינו מה שעשה חוץ למצרים, וצ"ב למה באמת הוצרך לומר הכא "בתוך מצרים" דהו"ל לכלול הכל בפס' אחד ולומר ואת אתתיו ואת מעשיו אשר עשה לפרעה מלך מצרים ולחילו וכו', וצ"ב.

י"א ד'. **ואשר עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו אשר הציף את מי ים סוף על פניהם ברדפם אחריכם ויאבדם ה' עד היום הזה.** יל"ה מהו ויאבדם ה' עד היום הזה, דהא כיון שאבדו בתוך ים סוף, ואפ"י אי היו מתים חוץ לים, היתכן שיתקומו עוד, וא"כ מהו עד היום הזה. וצ"ב.

י"א ו'. **ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בני ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל בני ישראל.** קצת צ"ב למה קרח לא הוזכר כאן, ואולי משום דקרח הצטרף רק משום או לרשע ואוי לשכנו כדפרש"י שם. ועוד י"ל דקרח

בברכה מרובה,
אהרן בהגאון הגדול רבי יעקב הלוי גרנדש שליט"א